

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

MTI m.fl. ./ riksåklagaren ang. grovt sabotage mot blåljusverksamhet m.m.

(Göta hovrätts dom den 3 januari 2023 i mål B 4274-22).

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandena.

Svaret bör innehålla riksåklagarens inställning i frågan om målet – för det fall prövningstillstånd meddelas – bör handläggas av Högsta domstolen eller återförvisas till hovrätten.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

För det fall prövningstillstånd meddelas bör så ske med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande det faktiska händelseförloppet, de tilltalades agerande och i fråga om deras uppsåt.

Jag motsätter mig inte att målet i så fall återförvisas till hovrätten.

Jag kan inte se att det finns skäl för prövningstillstånd i fråga om skadestånd till Kammarkollegiet.

Om prövningstillstånd meddelas beträffande de enskilda anspråken i övrigt och målet återförvisas till hovrätten bör målsägandebiträde förordnas för målsägandena där.

För det fall prövningstillstånd meddelas justerar jag åtalet enligt följande.

Justerad gärningsbeskrivning

Grovt sabotage mot blåljusverksamhet samt grovt sabotage mot blåljusverksamhet alternativt anstiftan och medhjälp till grovt sabotage mot blåljusverksamhet.

BS, WD och MTI har för egen del samt genom sin närvaro och sina respektive ageranden på platsen tillsammans och i samförstånd med varandra och (alternativt anstiftat och/eller med råd eller dåd innefattande psykisk påverkan främjat att) ett mycket stort antal andra okända personer angripit och stört polisverksamhet, räddningstjänst och ambulanssjukvård genom att använda våld och hot om våld mot poliser, skada och tillgripa polisfordon och skada polishundar som används i verksamheten samt vidta annan otillbörlig åtgärd, allt enligt nedan.

Efter tillståndsgiven allmän sammankomst för RP har vid tidpunkten en större folksamling samlats. I folksamlingen har ett mycket stort antal personer agerat i uppsåtligt och förenat våld mot polispersonal och polisiär egendom.

Våldet har bestått av omfattande stenkastning, sparkar, slag med eller utan tillhyggen riktat mot såväl polismän som hundar och fordon. Det har kastats bangers, tegelpannor och andra lösa föremål mot polismän och polisfordon, varav fyra fordon också senare avtvingades polisen och/eller sattes i brand.

Folksamlingen forcerade även polisens olika avspärningar i form av avspärningsband och kravallstaket.

Under händelsen skreks upprepade hotelser om våld mot polispersonalen.

Som en följd av gärningen har minst 71 poliser skadats, varav 50 poliser så pass allvarligt att de uppsökt vård antingen direkt i samband med gärningen eller i efterhand och 64 poliser har rapporterat påtaglig psykiska påverkan efter händelsen.

Minst åtta polisfordon har skadats, varav fyra fordon har totalförstörts då de har eldats upp.

Sammantaget har skada på fordon uppkommit med ca 2,5 miljoner kronor exklusive moms.

71 poliser har rapporterat att deras personliga tjänsteutrustningar skadades och sammanlagd skada uppgår till minst 563 000 kronor, exklusive moms. Även tre polishundar skadades lätt under händelsen.

MTI har för egen del kastat stenar mot poliser samt placerat ett brinnande föremål i en polisbuss, vilket medfört att brand spridit sig och kunnat utveckla sig utan påverkan från annan brinnande polisbuss samt avsevärt påskyndat brandspridningen mellan bussarna.

WD har för egen del vält kravallstaket och ett bord mot polisfordon samt även knuffat och sparkat på polisfordon samt kastat stenar mot poliser. Han har även bidragit till att särskilt uppmuntra medgärningsmän att bränna ner polisfordon

genom att vara i direkt anslutning till en av polisbussarna med ett brinnande föremål (anstiftan till grovt sabotage mot blåljusverksamhet).

BS har för egen del maskerat sig, rivit kravallstaket, dragit fram föremål bl.a. sparkcyklar i vägen för polisfordon, kastat stenar mot poliser och polisfordon samt sprutat med brandsläckare mot poliser och polisfordon. Han har genom rop och gester och genom sitt omfattande agerande tagit en pådrivande roll i folksamlingen (anstiftan till grovt sabotage mot blåljusverksamhet).

Samtliga tre tilltalade har också genom sina respektive ageranden och sin närvaro på platsen utgjort en del i den samlade händelsen och uppmuntrat övriga gärningsmän i deras brottsliga gärning. Samtliga tre tilltalade har således genom sina respektive ageranden och sin närvaro på platsen genom fysisk och psykisk påverkan styrkt samtliga eller i vart fall flera okända gärningspersoner i deras uppsåt och således främjat deras gärningar med råd eller dåd (medhjälp till grovt sabotage mot blåljusverksamhet).

Det hände den 15 april 2022 i Sveaparken, Örebro kommun.

Gärningarna var sådana att de kunde förväntas allvarligt försvåra eller hindra uttryckningsverksamhet och brottsbekämpande verksamhet. Till följd av händelsen har Polisen i Bergslagen också begärt och erhållit omedelbar och omfattande assistans från omkringliggande polisregioner för att kunna utföra sin verksamhet.

Brotten bör bedömas som grova eftersom gärningarna varit av särskilt farlig art, då de pågått under lång tid, varit väl organiserade, innehållit en synnerligen omfattande våldsanvändning riktad mot polisverksamheten, krävt omfattande polisförstärkningar från flera delar av landet, medfört att Polisen trots erhållna förstärkningar inte kunnat fullfölja sitt uppdrag samt varit motiverad av att Polisen försökt skydda en grundlagsskyddad allmän sammankomst.

MTI, WD och BS begick gärningarna med uppsåt.

Lagrum: 13 kap 5 c § första stycket 1-3 och andra stycket samt 23 kap. 4 § brottsbalken.

Bakgrund

MTI har dömts för grovt sabotage mot blåljusverksamhet och försök till våld mot tjänsteman till fängelse i sex år. Han har också förpliktats att utge skadestånd till Kammarkollegiet och ett antal målsägande som är polismän (se tingsrättens domslut).

WD har dömts för grovt sabotage mot blåljusverksamhet till fängelse i fem år. Han har också förpliktats att utge skadestånd till ett antal målsägande som är polismän (se tingsrättens domslut).

BS har dömts för grovt sabotage mot blåljusverksamhet, två fall av försök till våld mot tjänsteman, olovlig körning, grovt brott, samt brukande av falsk urkund till fängelse i sex år. Han har också förpliktats att utge skadestånd till ett antal målsägande som är polismän (se tingsrättens domslut).

Överklagandena till Högsta domstolen

MTI yrkar att han istället för grovt sabotage mot blåljusverksamhet ska dömas för våldsamt upplopp till ett betydligt kortare fängelsestraff. I andra hand att gärningen ska dömas som blåljussabotage av normalgraden och att han ska ansvara för en mindre del av de gärningar/gärningsmoment som lagts honom till last enligt åtalet. I allt fall att straffet ska sättas ned och att skadeståndsskyldigheten gentemot samtliga målsägande ska ogillas.

WD yrkar att åtalet och målsägandens skadeståndstalan ska ogillas. I andra hand att gärningen ska bedömas lindrigare och, i allt fall, att straffet och skadestånden ska sättas ned.

BS yrkar att han ska frikännas från ansvar och skadeståndsskyldighet. I andra hand att den gärning som bedömts som grovt sabotage mot blåljusverksamhet ska bedömas som våldsamt upplopp och, i allt fall, att straffet och skadeståndsskyldigheten ska sättas ned.

Hovrättens dom

Hovrätten har funnit följande utrett (hovrättens dom s. 9 f.)

De tilltalades agerande

När det gäller i vilken mån de tilltalade som nu är aktuella varit delaktiga och vilket ansvar de har gör hovrätten följande överväganden.

WD har förnekat att han befunnit sig i Sveaparken och gjort gällande att det inte är han som syns på den film som åklagaren lagt fram. Tingsrätten har i sin dom utförligt redogjort för den bevisning som lagts fram till styrkande av att det är *WD* som syns på filmen. Hovrätten instämmer i alla delar i tingsrättens bedömning.

Den bevisning som *WD* lagt fram i hovrätten medför inte skäl till att värdera bevisningen på något annat sätt än vad tingsrätten gjort. Det innebär att även hovrätten finner det styrkt att *WD* varit i Sveaparken under större delen av händelseförloppet.

När det gäller *WD*s agerande instämmer hovrätten också i de slutsatser tingsrätten gjort. Det är därmed styrkt att *WD* vält kravallstaket och ett bord mot polisfordon samt knuffat och sparkat på fordonen och kastat stenar mot polisen. Han har även bidragit till att uppmuntra medgärningsmän att bränna ner polisfordon genom att vara i direkt anslutning till en av polisbussarna med ett brinnande föremål.

BS har även han förnekat att det är han som syns på den film som åklagaren lagt fram. Tingsrätten har utförligt redogjort för den bevisning som lagts fram i syfte att identifiera BS och de slutsatser som tingsrätten dragit av densamma. I hovrätten har åklagaren dessutom lagt fram ett sakkunnigutlåtande från Nationellt forensiskt centrum där resultatet starkt talar för att det är BS som syns på filmen/bilderna (grad +3). Härigenom anser även hovrätten det styrkt att BS befann sig i Sveaparken.

När det sedan gäller BSs agerande så instämmer hovrätten i tingsrättens bedömning att han agerat på det sätt åklagaren gjort gällande. Han har således delvis varit maskerad, rivit kravallstaket och dragit fram bl.a. sparkcyklar i vägen för polisfordon. Han har även kastat stenar mot poliser och polisfordon samt sprutat med brandsläckare mot poliser och polisfordon. Genom rop och gester samt sitt omfattande agerande har han även tagit en pådrivande roll i folksamlingen. I detta ingår att han även försökt att angripa Jennie Bergling, Andreas Persson och Jim Eriksson på det sätt tingsrätten funnit styrkt (åtalpunkterna 4.1 och 5.1). Det är dock inte klarlagt att BS sprutade med brandsläckaren mot just JÖ eller att han tagit sig upp på en kapad polisbuss när han kastade sten.

MTI har medgett att han befann sig i Sveaparken och att det är han som syns på den film som åklagaren lagt fram. Tingsrätten har utförligt redogjort för innehållet i filmen och de slutsatser som tingsrätten dragit av den övriga bevisning som lagts fram. Hovrätten ansluter sig i alla delar till tingsrättens slutsatser såvitt avser MTIs delaktighet. Det innebär att även hovrätten finner det styrkt att MTI solidariserat sig med folksamlingen, kastat stenar mot poliser samt placerat ett brinnande föremål i en polisbuss vilket medfört att brand spridit sig och kunnat utveckla sig utan påverkan från annan brinnande polisbuss och därmed avsevärt påskyndat brandspridningen mellan bussarna. Han har även försökt angripa CG med våld genom att kasta sten mot denne på det sätt åklagaren gjort gällande

De tilltalade ska dömas för grovt sabotage mot blåljusverksamhet

Av filmmaterialet framgår att de tre tilltalade tillsammans med ett stort antal andra personer gått till omfattande angrepp mot polisen och deras verksamhet. Händelserna har utspelat sig på en begränsad yta där möjligheterna att iaktta och bilda sig en uppfattning om vad som försiggick i parken varit mycket goda. Det kan inte ha undgått de tilltalade att även ett mycket stort antal andra personer angripit polisen. De enskilda deltagarna har snarare förstärkts i sitt handlande genom att de sett hur andra har agerat.

De tilltalade har alltså agerat tillsammans och i samförstånd med varandra och flertalet övriga i parken och ska därmed hållas ansvariga inte enbart för sina egna ageranden i enlighet med ovan utan också för det som framgår av den allmänna delen av åtalet.

Det har varit fråga om ett organiserat och mycket omfattande angrepp på polisens samhällsviktiga funktion. Detta har pågått under lång tid och krävt omfattande polisförstärkningar från olika delar av landet. Gärningen har föranletts av att polisen beviljat tillstånd för en allmän sammankomst, som sedan inte kunde genomföras, och utgör i förlängningen ett angrepp mot något så fundamentalt i en demokrati som yttrande- och demonstrationsfriheten. Det har således rört sig om ett särdeles allvarligt angrepp på grundlagsskyddade rättigheter som ytterst måste betecknas som systemhotande. Gärningen har varit av särskilt farlig art och ska redan på grund härav rubriceras som grovt sabotage mot blåljusverksamhet. Detta får, som anges nedan, till följd att det omfattande våldet och skadegörelsen måste tillmätas stor betydelse vid straffmätningen.

BS och MTI ska även dömas för försök till våld mot tjänsteman på det sätt tingsrätten funnit.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Enligt min uppfattning saknas skäl för prövningstillstånd enligt 54 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken.

Av 54 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken följer att om prövningstillstånd fordras i två eller flera likartade mål och Högsta domstolen anser att det enligt 10 § första stycket finns skäl att meddela sådant tillstånd i något eller några av dem, får prövningstillstånd meddelas även i övriga mål. Bestämmelsen motiveras av att starka rättviseskäl talar för att det bör vara möjligt att, om Högsta domstolens prövning av det eller de mål som har fått prövningstillstånd leder till ändring av hovrättens dom, åstadkomma motsvarande ändring av utgången i de övriga målen.

Prövningstillstånd enligt sistnämnda bestämmelse förutsätter att överklagandet har skett innan domstolen har meddelat dom i det eller de mål i vilka det först meddelades prövningstillstånd. Däremot krävs inte att överklagandet har skett innan beslutet om prövningstillstånd meddelades i det eller de målen (NJA 2016 s. 262).

Högsta domstolen har den 14 mars 2023 i avgörandet ”Påskupploppet i Örebro” (mål B 6185-22) prövat nu aktuell händelse i Sveaparken. Högsta domstolen har i prejudikatrubriken uttalat följande.

Två personer som inför en allmän sammankomst har angripit polisen med bland annat stenkastning har dömts för grovt sabotage mot blåljusverksamhet. De har ansetts straffrättsligt ansvariga enbart för de delar av händelseförloppet som konkret kunnat kopplas till deras eget agerande. Vid bedömningen av gärningarnas allvar har det emellertid tillmätts stor vikt att de vidtogs i ett sammanhang då även många andra personer angrep polisen.

Genom Högsta domstolens avgörande är det således klarlagt att händelserna i Sveaparken är att bedöma som grovt sabotage mot blåljusverksamhet och inte som våldsamt upplopp.

Högsta domstolen har i nämnda avgörande bedömt att straffvärdet av gärningarna uppgår till fängelse i tre år. Vid bedömningen av straffvärdet har Högsta domstolen beaktat att de tilltalade ansetts straffrättsligt ansvariga enbart för de delar av händelseförloppet som konkret kunnat kopplats till deras eget agerande. De tilltalade i det målet var inte åtalade för anstiftan eller medhjälp till någon annans brott. De var åtalade för att ha begått samtliga gärningar tillsammans och i samförstånd med alla de som deltagit i gärningarna. Högsta domstolen fann att utredningen inte gav stöd för att de skulle dömas som gärningsmän i förhållande till vad andra på platsen gjort. Frågan om de kunde ha gjort sig skyldiga till medverkan i någon annan form (anstiftan och/eller medhjälp till andras brott) prövades inte.

Högsta domstolen har i tiden därefter, den 22 mars 2023, i avgörandet ”Medhjälparen i Linanäs” (mål B 5556-22) prövat frågan om en person, som införstådd med att ett rån skulle begås följde med till brottsplatsen och närvarade under rånet, har främjat brott.

Högsta domstolen uttalar i sistnämnda avgörande bl.a. följande.

10. Det är inte bara den som har utfört en gärning som kan dömas till ansvar utan även annan som har främjat gärningen med råd eller dåd. Den som inte är att anse som gärningsman döms för anstiftan av brottet om han eller hon har förmått någon att utföra gärningen och annars för medhjälp till brottet. Varje medverkande bedöms efter det uppsåt eller den oaktsamhet som ligger henne eller honom till last. (Se 23 kap. 4 § brottsbalken.)

11. Straffansvar för medhjälp förutsätter alltså att medhjälparen främjat gärningen. Det krävs dock inte att medhjälparens gärning har varit en avgörande orsak till den brottsliga effekten. Det räcker att hans eller hennes gärning har övat inflytande på händelseutvecklingen och att detta åtminstone till någon del kan sägas ha skett i brottsfrämjande riktning. En

gärning som varken fysiskt eller psykiskt har bidragit till huvudgärningen är däremot inte att anse som medhjälp. (Jfr SOU 1944:69 s. 91.)

12. Högsta domstolen har i rättsfallet ”Företagsboten och fängelsestraffet” NJA 2012 s. 826 konstaterat att främjandebegreppet är tämligen vidsträckt, men samtidigt uttalat att det inte i alla delar är klart vad som krävs för att det ska vara fråga om ett främjande (se p. 16–18 i rättsfallet och där gjorda hänvisningar).

13. Eftersom det inte finns någon allmän skyldighet att ingripa mot annans brottslighet står det emellertid klart att det för straffansvar normalt krävs något mer än att en person har befunnit sig på platsen för ett brott. Den som endast passivt har iakttagit att någon annan har begått ett brott kan i regel inte anses ha utfört en handling som övat inflytande på händelseutvecklingen, även om han eller hon har haft en positiv inställning till brottet. För medhjälpsansvar krävs att personen därutöver har gjort något som visar att han eller hon solidariserat sig med gärningsmannens agerande samt att gärningsmannen har uppfattat vad personen har gjort och därmed har stärkts i sitt uppsåt. (Se dock 23 kap. 6 § brottsbalken angående straffansvar i vissa fall för den som underlåter att avslöja eller förhindra vissa brott. Se också bl.a. ”Lägenhetsförvaringen” NJA 2003 s. 473 när det gäller skyldighet för den som intar en garantställning att avvärja annans brott.)

14. Det är inte möjligt att närmare ange i vilka fall och under vilka förutsättningar ett handlande i situationer av detta slag innebär ett psykiskt främjande av annans gärning. Detta är något som får bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Det innebär bl.a. att det kan finnas anledning att bedöma den eller de handlingar som utförs i ljuset av den relation som personen har till gärningsmannen samt att det bör beaktas inte enbart hur personen agerar på brottsplatsen utan också vad som har skett dessförinnan. Den som på något sätt har närvarat vid diskussionerna om att ett brott ska utföras och, med insikt om vad som ska ske, följer med gärningsmannen och närvarar då denne utför brottet måste ofta genom sitt handlande anses ha stärkt gärningsmannen i hans eller hennes uppsåt.

15. För ansvar krävs det inte att den medverkande själv gör bedömningen att han eller hon stärker gärningsmannen i dennes uppsåt eller på annat sätt främjar brottet. Det är normalt tillräckligt att den medverkandes uppsåt täcker de faktiska omständigheter som domstolen lägger till grund för bedömningen att det är fråga om ett främjande.

Med hänsyn till vad hovrätten funnit utrett angående de tilltalades agerande och mot bakgrund av vad Högsta domstolen uttalat i sistnämnda dom är det min uppfattning att det finns ett betydande utrymme att, för det fall medgärningsmannaskap inte kan anses utrett, döma samtliga tre tilltalade för medverkan i form av anstiftan och/eller medhjälp till i vart fall stora delar av

den brottslighet som andra personer gjort sig skyldiga till under händelsen i Sveaparken. Enligt min uppfattning bör detta i så fall få betydande genomslag vid straffvärdebedömningen och således medföra att någon straffnedsättning i detta fall inte är aktuell. (Jfr NJA 2006 s. 535.)

Högsta domstolen har alltså slagit fast att de gärningar som begåtts i Sveaparken ska bedömas som grovt sabotage mot blåljusverksamhet och inte som våldsamt upplopp. När det gäller påföljdsbestämningen och i fråga om skadestånd har utgången i målet i Högsta domstolen varit beroende av att de tilltalade i det målet inte ansetts straffrättsligt ansvariga för stora delar av händelseförloppet. För det fall prövningstillstånd meddelas har jag för avsikt att justera åtalet enligt ovan, vilket enligt min bedömning medför att skäl för straffnedsättning inte kan anses föreligga i detta mål. Jag kan heller inte se att skadestånden till målsägandena skulle komma att ogillas. Min uppfattning är således att det saknas skäl för prövningstillstånd med stöd av 54 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken.

För det fall prövningstillstånd meddelas bör, av processekonomiska skäl, prövningstillståndet begränsas på det sätt jag inledningsvis föreslagit. Jag motsätter mig inte att den fortsatta handläggningen i så fall sker i hovrätten.

Jag kan inte se att det finns skäl för prövningstillstånd beträffande åtalen i övrigt mot BS. Inte heller i fråga om skadestånd till Kammarkollegiet.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum
Rättschefen
Göteborgs åklagarkammare (AM-115453-22)
Kammaråklagaren Helena Treiberg Claeson